

Lesbrief 92: december 2022

Wilt u laten weten wat u van deze TLPST vindt? Hebt u tips voor de volgende aflevering? Mail ons: redactie@onzetaal.nl.

178 mensen met dezelfde naam bij elkaar

In Japan vond eind oktober een bijzondere recordpoging plaats. Het ging erom de 'grootste bijeenkomst van mensen met dezelfde voor- en achternaam' te houden. Het wereldrecord ging eraan!

> [Lees verder](#)

Wat is de oudste geluidsopname van een Nederlandse stem?

Onlangs was er opvallend nieuws: een Leids museum vond een 101 jaar oude opname van de stem van Willem Einthoven, een Nederlandse Nobelprijswinnaar. Dat is overigens niet de alleroudste geluidsopname van een Nederlandse stem.

> [Lees verder](#)

Heel oude zin gevonden

'Moge deze slagtand de luizen van het haar en de baard wegvagen.' Dat zinnetje staat op een luizenkammetje van ongeveer 3700 jaar oud, dat onlangs in Israël werd ontdekt. Het is een van de oudste schriftelijk bewaarde zinnen ter wereld.

> [Lees verder](#)

Spreek jij nog dialect?

Voor veel kinderen is dialect hooguit nog iets van hun grootouders – vooral in de Randstad. Ze begrijpen sommige dialectwoorden wel, maar ze vinden Nederlands makkelijker. Maar er zijn ook streken waar dialect nog een stuk meer 'leeft'.

> [Lees verder](#)

178 mensen met dezelfde naam bij elkaar

In Japan vond eind oktober een bijzondere recordpoging plaats. Het ging erom de 'grootste bijeenkomst van mensen met dezelfde voor- en achternaam' te houden. Het wereldrecord ging eraan!

Een man met de naam Hirokazu Tanaka had al eens eerder geprobeerd zo veel mogelijk naamgenoten bij elkaar te krijgen, maar toen waren het er niet genoeg voor een record. Nu wel: er kwamen maar liefst 178 personen met de naam Hirokazu Tanaka opdagen! Het vorige record dateerde uit 2005 en stond op 164: allemaal mensen die luisterden naar de naam Martha Stewart.

Lees hier [welke slimme oplossing](#) de organisatoren vonden om al die Hirokazu Tanaka's in één oogopslag van elkaar kunnen te onderscheiden.

Of in Nederland ooit zo iets georganiseerd is? Ja, in 2007 kwamen 62 mensen met de naam Peter de Vries samen.

Vragen en opdrachten

Lees de tekst. Open de link pas bij vraag 3a. Maak de vragen en opdrachten in tweetallen. Bespreek daarna de antwoorden met de hele klas.

- 1a** Bedenk met welke Nederlandse combinatie(s) van voor- en achternamen je een recordpoging zou kunnen wagen. Noem zowel jongens- als meisjesnamen.
- 1b** Hoeveel mensen ken je met die namen?
- 1c** Hoe kun je vrij snel uitzoeken wat geschikte combinaties zijn voor zo'n recordpoging?
- 1d** Waarom is het geen goed idee om bij je zoektocht uit te gaan van de populairste voornamen van de laatste jaren, zoals Noah, Olivia, Mohammed, Sem en Lucas?

- 2a** Stel dat je een bijeenkomst organiseert met zo veel mogelijk mensen met dezelfde voor- en achternaam. Hoe kun je die mensen bij elkaar krijgen?
- 2b** Bedenk een manier om al die mensen op een bijeenkomst uit elkaar te houden.

- 3a** Open de link en lees welke oplossing de organisator had bedacht om alle naamgenoten uit elkaar te houden. Is die oplossing waterdicht?
- 3b** Hoe proberen mensen die hun voor- en achternaam met (veel) anderen delen, zich te onderscheiden van die anderen? Ken je daar voorbeelden van?

[> Antwoorden](#)

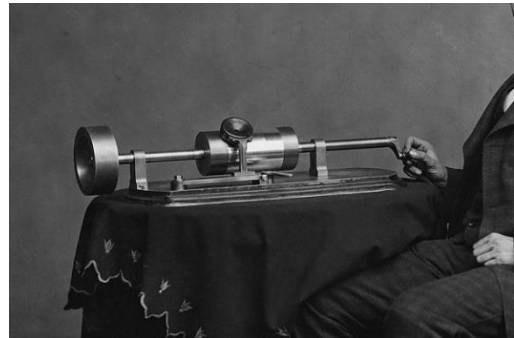
[> Terug naar de voorpagina](#)

Wat is de oudste opname van een Nederlandse stem?

Onlangs was er opvallend nieuws. In de archieven van Rijksmuseum Boerhaave in Leiden werd een ongeveer honderd jaar oud geluidsfragment gevonden met daarop de stem van Willem Einthoven, een van de eerste Nederlandse Nobelprijswinnaars.

Het fragment stond op een zogeheten wasrol – een oude opnametechniek – uit 1921. Einthoven dicteert aan iemand een artikel in het Duits, maar hij zegt ook iets in het Nederlands. Als je goed [naar het geluidsfragment luistert](#), hoor je hem tot tweemaal toe zeggen: ‘Dat moet (een klein beetje) veranderd worden.’

Toch is dit niet de oudste geluidsoptname van iemand die Nederlands spreekt. Jan Daniël Boeke uit Alkmaar maakte al op [9 maart 1898](#) een opname op een fonograafrol, een techniek die vergelijkbaar is met de wasrol.

Vragen en opdrachten

Lees de tekst. Maak de vragen en opdrachten in tweetallen. Bespreek daarna de antwoorden met de hele klas.

- 1a Waarom zou je geïnteresseerd kunnen zijn in (zeer) oude opnames van gesproken Nederlands?
- 1b Welke bronnen kun je bedenken als je op zoek wilt gaan naar zulke oude opnames?
- 2a Open de eerste link. Aan het woord is de conservator van museum Boerhaave. Wat is een conservator?
- 2b Wat legt hij in het filmpje uit?
- 2c Wat is voor hem het belangrijkste aan het fragment dat hij laat horen?
- 2d Welk probleem doet zich voor bij het beluisteren van het fragment? Wat is de oorzaak?
- 3a Luister naar (een deel van) de opname van Boeke. Wat was kennelijk het doel van deze opname?
- 3b Vind je, los van de kwaliteit van het geluid, dat het Nederlands van 1898 heel anders klinkt dan dat van nu? Leg uit.

[> Antwoorden](#)

[> Terug naar de voorpagina](#)

Heel oude zin gevonden

‘Moge deze slagtang de luizen van het haar en de baard wegvagen.’ Dat zinnetje staat op een luizenkammetje van ongeveer 3700 jaar oud. Het kammetje werd [onlangs gevonden in Israël](#). Het is een van de oudste zinnetjes ter wereld en in ieder geval het oudste hele zinnetje in de Kanaänitische taal. Dat was de taal die toen werd gesproken in het gebied dat nu Israël is.

Het kammetje lijkt eigenlijk best veel op een moderne luizenkam. De lettertekens die erop zijn gegraveerd, zijn heel klein: tussen de 1 en de 3 millimeter. Dat laat volgens wetenschappers zien dat mensen toen al heel precies konden schrijven.

De zin is een magische spreuk om de luizen ‘weg te vagen’. Wetenschappers denken dat geschreven taal vroeger alleen werd gebruikt voor heel bijzondere zaken. Lang niet iedereen kon schrijven, en wie dat wel kon, was dus een soort tovenaars. Zou deze luizenkam echt magische krachten hebben gehad?

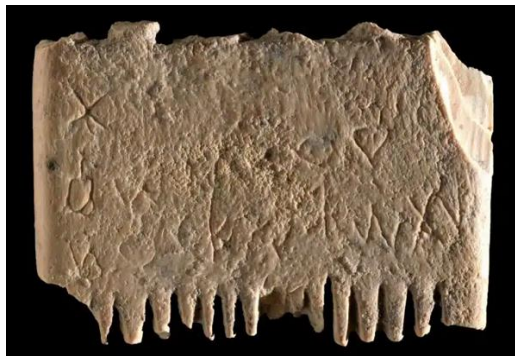

Foto: Dafna Gazit, Israel Antiquities Authority

Vragen en opdrachten

Lees de tekst. Lees ook het artikelje onder de link. Maak de vragen en opdrachten in tweetallen. Bespreek daarna de antwoorden met de hele klas.

- 1a Hoe zou het komen dat dit kammetje zo goed bewaard is gebleven?
- 1b Wat voor soort zin is de spreuk die op het kammetje staat? Anders gezegd: wat drukt die spreuk uit?
- 1c Uit welk woord of uit welke woorden kun je dat afleiden?

- 2a Er is nog een andere verklaring voor deze interpretatie. Welke?
- 2b In de tekst staat dat geschreven taal vroeger volgens wetenschappers vooral gebruikt werd voor heel speciale gelegenheden. Maar in sommige gevallen is dat nog altijd zo. Geef daar een paar voorbeelden van en leg uit wat daarbij het verschil is met vroeger (de tijd waaruit de luizenkam stamt).
- 2c Vind je dat er nog altijd mensen zijn die je vanwege hun taalgebruik kunt beschouwen als tovenaars? Leg uit.

[> Antwoorden](#)

[> Terug naar de voorpagina](#)

Spreek jij nog dialect?

Voor veel kinderen is dialect hooguit een taal voor hun grootouders. Dat geldt bijvoorbeeld voor [de kinderen in dit filmpje](#). Ze komen uit West-Friesland, een streek in de provincie Noord-Holland, boven Amsterdam.

De taal die daar gesproken wordt, is Nederlands, maar er zitten een paar dingen in die zijn overgenomen uit het Fries. Dat komt doordat vele eeuwen geleden in die streek ook Fries gesproken werd. De Fries-sprekenden zijn langzaam verdrongen door Hollanders, maar er bleven een paar woorden achter.

De kinderen uit het filmpje kennen een paar woorden West-Fries, maar ze vinden Nederlands makkelijker. Dat is in veel streken waar dialect wordt gesproken zo. Maar niet overal: in Limburg zijn er bijvoorbeeld nog best veel kinderen die wel elke dag dialect praten. Zij vinden dát juist vaak gemakkelijker dan algemeen Nederlands.

Vragen en opdrachten

Lees de tekst. Bekijk ook het filmpje onder de link. Bespreek de vragen in tweetallen. Praat daarna over de antwoorden met de hele klas.

- 1a West-Fries en Limburgs zijn namen van dialecten. Welke ken je er nog meer?
- 1b In welke streken worden de dialecten gesproken die je bij 1a hebt genoemd?
- 1c Spreek jij zelf (een beetje) dialect? Of ken je mensen uit je omgeving die dat doen? Wie zijn dat? Wat vind je van dat taalgebruik?

- 2a In het filmpje wordt vooral gesproken over 'West-Friese woorden'. Wat valt je op aan het verschil tussen deze woorden en de Nederlandse woorden?
- 2b Wat vinden de kinderen uit het filmpje van het West-Fries? Waarden ze dat of juist niet? Hoe komt dat, denk je?
- 2c Zou het gebruik van dialect gestimuleerd moeten worden? Waarom (niet)? Leg uit.

- 3a Wat betekent het voor een dialect als kinderen het alleen nog kennen als een taal van hun grootouders? Maak duidelijk of je dat een goede of slechte ontwikkeling vindt.
- 3b In het artikel wordt een verschil gemaakt tussen de ontwikkeling in West-Friesland en in Limburg. Wat is de oorzaak van dat verschil?
- 3c Vaak hoor je dat dialecten aan het verdwijnen zijn. Maar er zijn ook ontwikkelingen, bijvoorbeeld in de muziek, die erop wijzen dat het dialect in een gemeenschap volop leeft. Geef daar een paar voorbeelden van uit verschillende streken in Nederland.

- 4 Sterre en Thijs zijn twee jonge ouders die in Utrecht wonen en werken. Ze hebben een zoon van anderhalf: Teng, een Limburgse naam (een verbastering van Martinus). Thijs komt uit Limburg, Sterre uit Drenthe. Teng is op een leeftijd dat hij begint te praten. Thuis spreekt Thijs vaak Limburgs tegen hem, Sterre altijd Nederlands. Bespreek met elkaar de volgende beweringen. Ben je het ermee eens of niet? Geef argumenten voor jullie opvatting:
 - Het is goed dat Teng in aanraking komt met verschillende talen, want dat stimuleert zijn taalontwikkeling.
 - Teng kan beter eerst goed Nederlands leren en zich pas daarna het dialect van zijn vader eigen maken.

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Antwoorden eerste onderwerp

- 1a** Eigen antwoorden. De meest voor de hand liggende namen zijn bijvoorbeeld de combinaties van Jan, Piet, Henk, Anna en Maria met de achternamen De Jong, De Vries, Jansen en Van der Laan.
- 1b** Eigen antwoorden.
- 1c** Je kunt opzoeken wat de meestvoorkomende voor- en achternamen zijn en die combineren.
- 1d** Dat is geen goed idee omdat de populariteit van voornamen vrij snel verandert. Het gaat in de recordpoging om de combinatie van voor- en achternamen. Zo is Mohammed wel sterk opgerukt in lijstjes met populaire voornamen, maar de achternamen die erbij horen, zijn lang niet zo algemeen als bijvoorbeeld Jansen.
- 2a** Dat zou je het gemakkelijkst kunnen doen door de bewuste combinatie als zoekterm te gebruiken. Een probleem daarbij kan zijn dat je de oudste generatie dan niet volledig bereikt. Een andere manier is om de pers in te schakelen. Via de media (kranten, radiostations) zou je 'nieuws' over de organisatie van bijeenkomst kunnen (laten) verspreiden.
- 2b** De minst creatieve oplossing is om iedereen een uniek nummer te geven. Ook zou je de mensen kunnen vragen om niet hun naam maar het nummerbord van hun auto te gebruiken. Maar dan sluit je mensen zonder auto uit. Verder kun je denken aan (een afkorting van) hun adres. Dit zijn ook geen specifiek talige oplossingen. Zie verder 3a.
- 3a** De oplossing van het gebruik van bijnamen is niet helemaal waterdicht. Sommige mensen hebben geen bijnaam en moeten er dan zelf een bedenken. Het is dan niet uit te sluiten dat er meerdere mensen dezelfde bijnaam kiezen, bijvoorbeeld voor een eigenschap (De Lange, Kale, De Kromme, De Jonge).
- 3b** Vaak gebruiken mensen dan een tweede naam, volledig of met een voorletter. Een bekend voorbeeld daarvan was de in 2021 vermoorde misdaadverslaggever Peter R. de Vries, wiens naam bijna een handelsmerk was geworden.

Antwoorden tweede onderwerp

- 1a** Als je zulke opnames analyseert, kun je vaststellen op welke manier de uitspraak van het Nederlands is veranderd. Daarbij let je niet alleen op uitspraak van woorden, maar ook op afzonderlijke klanken en op intonatie en klemtoon. Als je dat hebt gedaan, komt de vraag: hoe komt het dat die woorden, klanken enzovoort veranderd zijn? En welke richting gaan de veranderingen op?
- 1b** Bronnen kunnen oude geluidsfragmenten zijn, maar ook filmopnamen waarbij wordt gesproken. Bij de eerste films mét geluid werden de stemmen meestal apart ingesproken. Bij zulke opnamen gaat het overigens niet om spontaan taalgebruik. Dialectonderzoekers maakten en maken vaak gebruik van geluidsoptnamen van gesprekken met (zeer) oude mensen en dat zijn vaak wel spontane gesprekken. Sommige van die opnamen zijn al heel oud. Doordat er gesprekken met mensen van hoge leeftijd op staan, krijg je zo een goed idee van erg 'oud' Nederlands, al gaat het daarbij dus meestal om dialecten.
- 2a** Een conservator is iemand die zorg draagt voor 'het bewaren' (*conserveren*) van museumstukken; het is dus de beheerder van kunstschaten.
- 2b** Hij gaat vooral in op de opnametechniek.
- 2c** Van het luisteren naar zo'n stem uit een ver verleden krijgt hij kippenvel. Het is alsof die professor Eindhoven naast hem staat. Dat komt misschien wat vreemd over, want de geluidskwaliteit is zo matig dat je enorm je best moet doen om er iets van te verstaan. Zie ook antwoord op 2d.

-
- 2d** De kwaliteit van de opname is niet goed. De stem is moeilijk te verstaan. Dat komt door het gebruik van een wasrol. Elke oneffenheid levert 'ruis' op, zoals de conservator ook laat zien aan de hand van het plakbandje.
- 3a** Boeke wilde blijkbaar laten horen hoe alle medeklinkers in combinatie met klinkers verklankt werden.
- 3b** Eigen antwoord. Maar als je goed naar Boeke luistert, is de uitspraak de laatste 125 jaar niet dramatisch veranderd.
-

Antwoorden derde onderwerp

- 1a** Het is waarschijnlijk goed bewaard doordat het van ivoor is, een hard materiaal.
- 1b** Het is een wens. Je kunt ook zeggen: het is een bezweringsformule.
- 1c** Uit de formulering met 'Moge'. Dat betekent: 'Mag het zo zijn dat (...)' of 'Mijn wens is dat (...)'.
2a Volgens wetenschappers werden mensen die konden schrijven, vroeger beschouwd als een soort tovenaars. Wat zo'n tovenaars opschreef, kon dan al snel als bezweringsformule worden opgevat.
- 2b** Bij speciale gelegenheden past ook een speciaal soort taalgebruik. Denk aan ceremonies als bruiloften en uitvaarten. Het verschil met vroeger is dat de meeste mensen tegenwoordig wel kunnen schrijven. De kunst van het schrijven heeft geen magische betekenis meer; vroeger werd die betekenis er wel vaak aan toegekend, omdat maar heel weinig mensen die kunst machtig waren.
- 2c** Eigen antwoord. Je kunt denken aan romanschrijvers en vooral aan dichters. Wat (goede) gedichten zo bijzonder maakt, is juist de magie van de taal die daarin gebruikt wordt.
-

Antwoorden vierde onderwerp

- 1a** Eigen antwoorden. Bijvoorbeeld: het Gronings, het Drents, het Twents, het Achterhoeks, het Utrechts, het Zeeuws, het Brabants. Binnen deze (groepen van) dialecten worden nog veel specifiekere dialecten onderscheiden.
- 1b** Zie 1a. Bijvoorbeeld: het Twents wordt in het oosten van Overijssel gesproken, het Zeeuws in Zeeland.
- 1c** Eigen antwoorden.
- 2a** Bij de West-Friese woorden worden de klinkers en klinkercombinaties anders uitgesproken dan in het Nederlands, bijvoorbeeld 'peerd' in plaats van 'paard'. In wezen zijn dat dezelfde woorden.
- 2b** Over het algemeen vinden de kinderen het West-Fries niet mooi. Dat komt misschien doordat ze het niet goed kennen en begrijpen. Ze vinden Nederlands dan ook 'gemakkelijker'.
- 2c** Eigen mening. Je kunt het vanuit taalnostalgie standpunt betreuren dat dialecten verdwijnen, maar die verdwijning is een natuurlijke ontwikkeling. Zie ook het antwoord bij 3a en 3b.
- 3a** Dat betekent dat het dialect langzamerhand zal verdwijnen. Dat kun je betreuren als je zelf het dialect (nog) wel enigszins beheerst en bijvoorbeeld bijzondere woorden en uitdrukkingen uit het dialect kent van je ouders of grootouders. In tal van dialectstreken zijn er initiatieven om het dialect levend te houden. Maar dat lukt niet overal, doordat de interesse voor dat dialect niet breed wordt gedragen. Daarbij moet je bedenken dat in veel streken waar dialect wordt gesproken, enige minachting bestaat voor dialect, zeker vanuit

mensen die het dialect niet spreken. Het dialect was en is niet zelden de taal van een sociale onderklasse en heeft daardoor een lagere status.

- 3b** In Limburg is het dialect springlevend. Het wordt thuis maar ook bij officiële gelegenheden nog volop gebruikt, dus ook in het maatschappelijk verkeer en in alle lagen van de bevolking. Het Limburgs heeft daardoor een volwaardige status als 'de taal van de streek'. Dat is in West-Friesland – en in veel andere streken in Nederland – niet het geval (zie ook 3a).
- 3c** Er zijn populaire zangers en muziekgroepen die in het dialect zingen. Bekende voorbeelden: Rowwen Hèze uit het Limburgse America en Daniël Lohues uit het Drentse Erica.
- 4** Eigen antwoorden. In de taalwetenschap gaat men er tegenwoordig van uit dat 'tweetalig opvoeden' geen probleem oplevert voor (erg) jonge kinderen of zelfs goed zou kunnen zijn voor hun cognitieve ontwikkeling. Maar eenduidig zijn de onderzoeksbevindingen niet. Veel hangt af van de situatie, de vermogens van het kind en de afstand tussen de verschillende talen (of dialecten). Wanneer tweetalige kinderen (of kinderen die met de standaardtaal en het dialect zijn grootgebracht) leren lezen en schrijven, kan er wel verwarring van de systemen ontstaan, maar die blijkt in een later stadium vrij snel te verdwijnen.